ఎదురులేని మనిషి

ఎన్టీఆర్ జీవితచరిత్ర

– డా. నందమూరి లక్ష్మీపార్వతి

(క్రిందటి సంచికనుంచి కొనసాగింపు)

"**అయినా చేసేదేముంది** పొలం వుందిగా. నాతోపాటు దున్నుకుంటాడులే" అన్నాడు లక్ష్మయ్య ఆవలిస్తూ.

రామయ్యకి ఛరున కోపం వచ్చింది.

"ఛ - నిన్నడగటం నాదే బుద్ధి తక్కువరా"

"ఉల్లికి మల్లికి తేడా తెలియని వాడివి. నీకంతకంటే తెలివి ఎక్కడ ఏడ్చింది. ఒకసారి ఈ ముఖం చూడు. మట్టి పిసుక్కోవాలని చెప్పాలనిపిస్తుందేమో, నా కొడుకు జాతకుడురా. నాగలి దున్నుతాడో, ఈ రాజ్యం ఏలతాడో చూపిస్తా" అని ఇటు తిరిగి చూస్తే సమాధానం లేదు.

లక్ష్మయ్య గుర్రుపెట్టి నిద్రపోతున్నాడు. "పోయిన జన్మలో కుంభకర్ణుడి తమ్ముడివిరా నువ్వు. అయినా నీ సలహా ఏంటి? నా కొడుకు, నా యిష్టం" అని కొత్తగా సాధన చేస్తున్న రాయబార పద్యాన్ని అందుకున్నారు.

"చెల్లియో - చెల్లకో - చెల్లియో, చెల్లకో

తమకు చేసిన ఎగ్గులు సైచిరందరు

తొల్లి గతించె నేడు నను దూతగా పంపిరి సంధిసేయ - ఆ...ఆ.."

రాగం తీసి తీసి తెలియకుండా ఆయనకూడా గురకపెట్టాడు. అన్నదమ్ములు ఏం మాట్లాడతారో విందామని పాపం చెరో గుమ్మానికి చేరగిలపడ్డ అక్కచెల్లెళ్ళిద్దరు విసుక్కుంటూ లేచారు. ఆ రోజు సమావేశం ఆ విధంగా రాయబార పద్యంతో ముగిసింది.

మరుసటిరోజు సాయంత్రం రామయ్య తేల్చి చెప్పేసారు.

"నువ్వు ఏమైనా అనుకో, నేను నాకొడుకు చదువుకోసం విజయవాడలో కాపరం పెట్టాలనుకుంటున్నా. నిన్న వెళ్ళి ఇల్లు కూడా మాట్లాడి వచ్చా. మీరిక్కడే వుండి పొలం చూసుకోండి. మీ వదిన, నేను వెళ్తాం"

లక్ష్మయ్య బాధనిపించింది కొడుకుని విడిచి వుండాలంటే. ఆయన గుంభనమైన మనిషి. ప్రేమనేది మనసులో వుండాలిగాని మెచ్చి ముద్దుపెట్టుకోవటం, గుచ్చి కౌగిలించుకోవటం పెద్దగా నచ్చని మనిషి. కొడుకుని గురించి అందరూ పొగుడుతుంటే లోపల్లోపల ఆనందపడతాడు గాని, పైకి ఏం మాట్లాడడు. కళ్ళెత్తి తనివితీరా కొడుకుని చూడాలన్నా భయం. ఏ దోషం తగులుతుందోనని. దానికి తోడు తారకరాముడికి చొరవ తక్కువ. పైన, పక్కన పడటం అలవాటు లేదు. త్రివిక్రముడు ఈ విషయంలో తండ్రి గుట్టు తెలిసినవాడు. మాటిమాటికి తండ్రి భుజం మీదే అందుకే చిన్నకొడుకును బాగా ముద్దు చేస్తాడాయన. పెద్దకొడుకు మీద ఒక విధమైన గౌరవంతో కూడిన ప్రేమ. ఈరోజు ఒక్కసారిగా కొడుకు విజయవాడ వెళ్ళిపోతున్నాడంటే మనసులో ఏదో ఆరాటం. అయినా కొడుక్కుమంచి

భవిష్యత్తు ఏర్పాటు చేస్తుంటే బాధపడటం ఎందుకు? ఎప్పుడు చూడాలనుకుంటే అప్పుడు పోయిరావచ్చులే అని మనసుకు సర్దిచెప్పుకున్నారు. అన్నిటికీ అతీతమైన యోగి ఆయన. అదే స్వభావం పెద్ద కొడుకులో కనిపిస్తుంటుంది.

ఈ వార్త విన్న దగ్గర నుండి వెంకట్రావమ్మకి మనసు మనసులో లేదు. తారకరామయ్యను చూడకుండా ఒక్కరోజు వుండగలదా? ఆ ముఖం చూస్తుంటేనే కడుపునిండినట్టుంటుంది. ఏం చెప్పినా చేసినా బావగారి మాటేమాట. ఎవరినీ లెక్కచెయ్యడు. పైగా వాళ్ళ బిడ్డ అనుకున్నాంగా. వీడు మాత్రం ఏనాడైనా అమ్మా! అని పిలిచాడా? పెద్ద ఆరిందలా 'బుల్లీ' అని పిలుస్తుండె ఇంక వాడికి నాపై బెంగ ఎందుకుంటుంది? అనుకుని మనసును సర్దిపెట్టుకోచూస్తున్నా బాధ ఆగటంలేదు. ఆనాడు కౌసల్యకు నయానందకరమైన రామయ్యలా తన కడుపున ఈ రామయ్య పుట్టాడు. ప్రతి ఒక్కరూ తన బిడ్డను మెచ్చుకోవడమే. అసలు ఎప్పుడన్నా ఒక్క తగవు తెచ్చాడా? నా పిచ్చి తండ్రి తప్పు. అల్లరిలేదు, చిల్లరపనులు లేవు. ఆ పేరు పెట్టుకున్నందుకు అన్నీ ఆ నాయన గుణాలే వచ్చాయి. ఎక్కడుంటే ఏం? వాడు బాగా చదువుకుంటే చాలు అన్ని నచ్చచెప్పుకుందా కన్నతల్లి.

వేసవికాలం ఎండలు మండిపోతున్నాయి. గాలికూడా ఎండదెబ్బ తీవ్రతకు తట్టుకోలేక మలయపర్వతం చేరుకున్నట్టుంది. ఎక్కడా ఆకు అల్లల్లాడటం లేదు. జనం చెమటలో స్నానాలు చేస్తున్నారు. ఒకటే వుక్కపోత. పంకాలున్న దొరలు పనివాళ్ళచే లాగించుకుంటుంటే లేని వాళ్ళంతా విసనకర్రలు, పైకండువాలతో, పైట చెంగులతో విసురుకుంటున్నారు. మధ్యమధ్య సూర్యుడు తన తాపాన్ని తనే తట్టుకోలేక మబ్బు చాటుకుపోతున్నాడు. ఆ సమయంలో నెత్తిమీద కొంగేసుకుని మహాలక్ష్మమ్మ ఎండకు కందిపోయిన ముఖంతో లోపలికొచ్చింది. వస్తూనే "వెంకట్రావుడూ తారకం ఏడి?" అటూ ఇటూ చూస్తూ అడిగింది.

ఈమధ్య సరయిన ఆప్యాయతలు కరువైన ఈ పరిస్థితుల్లో అత్తగారు స్వయంగా ఎండనపడి వచ్చేసరికి వెంకట్రావమ్మ ఆనందం పట్టలేకపోయింది.

"రా! రా! అత్తమ్మా! కూర్చో" పీట చూపించి "దాహం తీసుకొస్తానుండు" అని గబగబా లోపలికెళ్ళి ఇంత పెద్ద కంచుగ్లాసు నిండా చిక్కటి మజ్జిగ తెచ్చి అత్తగారికిచ్చింది.

"ఇన్నెందుకమ్మాయ్?" అంటూనే కొంచెం నోట్లో పోసుకుని "ఏంటి? మరీ పుల్లగా వున్నాయి. గొడ్లు పిల్లిపెసర బాగా మేస్తున్నట్టుంది"

"ఎండలాయె. సరయిన గడ్డిలేదు. చేలో పిల్లిపెసలే మేస్తున్నాయి" కోడలి సమాధానం.

"అవునే నేను విన్నమాట నిజమేనా? రామయ్య తారకాన్ని బెజవాడ తీసుకుపోతాడంటగా!?"

"అవునత్తమ్మా. అక్కడ పెద్దబళ్ళో చేరుస్తారంట"

"నువ్వెట్టా ఒప్పుకున్నావే. అక్కడ నాటకాల్లో తిప్పుతాడేమో"

వెంకట్రావమ్మ కాసేపు ఏం మాట్లాడలేకపోయింది. తారకరాముడి విషయంలో రామయ్య చూపించే శ్రద్ధ అందరికీ తెలుసు. ఆయన తపనంతా పిల్లాడి మీదే అటువంటిది బావగారు పాడుచేస్తారంటే ఔనని ఎలా అనగలదు. అత్తమ్మ మాట ఎలా కాదనగలదు. అందుకే మెల్లగా అన్నది.

"వాళ్ళ బిడ్డ అనుకున్నాంగా! ఇప్పుడు కాదంటే ఏం బాగుంటుంది. ఇంతకీ వాడి రాత ఎట్టుంటే అట్టా జరగనీ అత్తమ్మా"

"సరేనే. మీ ఖర్మ. రామయ్య వాడిని పాడు చేస్తాడనే భయంతో పరిగెత్తుకొచ్చాకాని, లేకపోతే నాకెందుకు? మీ మామయ్య పడుకున్నాడు. లేస్తాడేమో. ఇంకెళ్తా" కొంగు నెత్తి మీదేసుకుని ఎండలో పోతున్న అత్త తెల్లటి తమలపాలకుల్లాంటి కాళ్ళవైపే చూస్తూ నిలుచుండిపోయింది వెంకట్రావమ్మ.

ఆ సాయంత్రం చంద్రమ్మ సందెదీపం వెలిగించి దేవుడి గూట్లో పెట్టి, ఇంత బెల్లం ముక్క నైవేద్యానికి దీపం ముందుంచింది. రెండు కళ్ళూ మూసుకుని దణ్ణం పెట్టుకుంటే ఎటునుండి వచ్చాడో త్రివిక్రముడు మెల్లగా వచ్చి ఆ బెల్లం కాస్తా నోట్లో వేసుకుని పెరట్లో జామచెట్టెక్కి కూర్చున్నాడు.

చంద్రమ్మ కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి బెల్లం ముక్క కనిపించలా.

ఆమె బాధపడిపోతూ "అయ్యో, అయ్యో దేవుడికి పెట్టిన బెల్లం ముక్క ఏమయిందర్రా?"

పనిలో వున్న వెంకట్రావమ్మ "ఏమో నేను చూడలేదక్కయ్యా చిన్నాడు లోపలకొచ్చినట్టున్నాడు. కనుక్కో."

"ఆ! వాడిపనే అయ్యుంటుంది వుండు. వెధవాయిని నాలుగుతుకుతాను."

కర్రతీసుకుని ఇల్లంతా వెతుకుతూ దొడ్లోకి వచ్చింది. చెట్టుమీద కాళ్ళాడిస్తూ కూర్చున్న చిన్నాయన కనిపించగానే - "ఏరా! భడవా చెట్టు దిగిరా ముందు నీ పని చెబుతా"

"నువ్వే ఎక్కిరా. నీ పని చెబుతా."

"అయ్యో అయ్యో చిన్నాపెద్దా లేకుండా పోతుంది. ఎంతమాట పడితే అంతమాటంటున్నాడు."

"బెల్లం ముక్కేది? తిన్నావా?"

"నాకేం తెలుసు. నేను తిన్లా"

"నువ్వు లోపలికి రాలా?"

"వచ్చాను పెద్దమ్మా. మరి లేదూ నేనొచ్చినప్పుడు నువ్వు దణ్ణం పెట్టుకుంటున్నావుగా. అప్పుడు ఎవరో పెద్దగా వున్నాయన లోపలికొచ్చాడే ఆయనకు రెక్కలు కూడా వున్నాయి. గుటుక్కున బెల్లం ముక్క మింగి గబుక్కున మాయమయ్యాడే"

"నిజవేనంట్రా చిన్నోడా?"

"నిజమే. నీమీదొట్టు"

"అయితే వచ్చింది దేవుడేమోరా" ఆమె అమాయకంగా అడుగుతుంటే ఈ సంభాషణంతా వింటున్న వెంకట్రావమ్మ నవ్వాపుకోలేకపోయింది. చిన్నకొడుకు మాటలు ఆమెకెంతో ముచ్చట.

గేదలకు మేతేస్తూ ఇదంతా వింటున్న రామయ్య పలుపుతాడు పట్టుకొచ్చాడు.

"దిగొచ్చి దేవుడెట్టా వచ్చాడో చెబుదువుగాని రా. ముందు దిగు" అని గద్దించే సరికి త్రివిక్రముడు పెద్దగా ఏడుపు లంకించుకున్నాడు. చంద్రమ్మ రామయ్యని కోప్పడింది. "పిల్లాడిని బెదరకొడతావెందుకని" లక్ష్మయ్య రావటంతో ఆ కార్యక్రమం అంతటితో ముగిసింది.

అనుకున్నట్టే ఇంకా పదిరోజులకు బళ్ళు తీస్తారనగా రామయ్య దంపతులు విజయవాడ బయలుదేరారు.

బయలుదేరిన రోజే పదకొండు రూపాయలున్న బస్తా బియ్యం రెండున్నరకు పడిపోయింది.

కాలచక్రం

పురాణప్రసిద్ధమైన ఇంద్రకీలాద్రి సమున్నత పంక్తులను ఒరుసుకుంటూ ప్రవహించే కృష్ణానదిని ఆనుకుని వున్న నగరమే విజయవాడ. రాష్ట్రకూటుల సాయంతో వేంగినాడుపై ఆధిపత్యాన్ని పొందిన చాళుక్యరాజు యుద్ధమల్లుడు వ్రాయించిన విజయవాడ శాసనం అత్యంత ప్రసిద్ధం. పూర్వ చాళుక్యుల పాలనలో మత సహనం పాటించబడింది.

వీరు వైదిక మతాభిమానులయినప్పటికి కాలాముఖశైవ సంప్రదాయము వారిని కూడా గౌరవించిన దానికి గుర్తుగా వీరి సింహ పరిషత్తుకు చెందిన మఠమొకటి ఈ విజయవాడలోనే వున్నది. ఇటువంటి చారిత్రక ప్రసిద్ధి పొందిన విజయవాడ భారతదేశ అగ్రనటునికి తన ఒడిలో ఆశ్రయం కల్పించి, నటనకు ఓనమాలు దిద్దించి చరిత్రపుటల్లో తన స్థానాన్ని మరింత పదిల పరుచుకున్నది.

కొత్తగా బెజవాడ చూస్తున్న తారక రాముడికి ప్రతిదీ ఆశ్చర్యంగానే కనిపించింది. పెద్ద షాపులు, కార్లు ఆడామగా కలిసి తిరగడం వింతగా అనిపిస్తున్నది. వీళ్ళు వుంటున్న ప్రాంతం పల్లెటూరు వాతవరణంలాగే వున్నప్పటికీ మనసులో ఏదో వెలితి. రాత్రయ్యేసరికి అమ్మ గుర్తుకు వస్తున్నది. తమ్ముడి అల్లరి మాటలు గుర్తొస్తున్నాయి. రామయ్య మీద కాలేసి పడుకుంటున్నా గుబులుగానే వున్నది. రామయ్యనడిగాడు.

"నాన్నా! మనం మనూరెప్పుడు వెళదాం?"

"ఎందుకు నాన్నా! బుల్లిని చూడాలనిపిస్తుందా?"

"వూ హు. ఇక్కడ బాగాలేదు కదా. మనూరయితే అందరూ వుంటారు" మాటల్లో దిగులు కొట్టొచ్చినట్టు కనిపిస్తున్నది.

రామయ్య కొడుకు వేపు తిరిగి "నిజవే నాన్నా. కానీ నువ్వు పెద్ద చదువు చదవాలి కదా? మనూర్లో వుంటే చదువెట్టా వస్తుంది చెప్పు"

"అందరం ఇక్కడ వుండొచ్చుకదా?"

"అందరూ ఇక్కడే వుంటే అక్కడ పొలం ఎవరు చూస్తారు?"

తారకరాముడు ఆలోచనలో పడ్డాడు. రామయ్యకు కొడుకు దిగులు పెట్టుకున్నాడని అర్ధమయింది. వీపు మీద చెయ్యేసి మెల్లగా నిమురుతూ "నువ్వు రేపు బళ్ళో చేరతావు కదా? చాలామంది పిల్లలు వుంటారు. కొత్త స్నేహితులొస్తారు. బొమ్మల పుస్తకాలు కొంటాను."

'వూ' వూ కొట్టడంలో ఏ మాత్రం ఉత్సాహం లేదు.

"ఇంకా ఏం కావాలి?"

"ఏ మొద్దు"

"నాన్నా! ఇక్కడ కృష్ణానది వుంది తెల్సా?" అప్పుడే గుర్తుకొచ్చినట్టు రామయ్య ఉత్సాహంగా అన్నాడు.

"నదంటే?"

"మనూర్లో నాగులేరుంది కదా. దానికంటే చాలా పెద్దది. రోజూ అక్కడ స్నానం చేద్దామా?"

"ఓ" తారకరాముడిలో కొంత ఉత్సాహం కనపడింది.

"నాన్నా! ఇంద్రకీలాద్రి కొండ కూడా వుంది."

"అదేంటి? కొంత కుతూహలం."

"అర్జునుడు తపస్సు చేస్తే శివుడు ప్రత్యక్షమయ్యాడని నీకు కథ చెప్పానే, ఆ కొండ ఇక్కడే వుంది"

"కొండమీద శివుడున్నాడా?"

"లేడు. దుర్గమ్మ గుడివుంది. రోజూ దణ్ణం పెట్టుకో. చదువు బాగొస్తుంది."

"మరి వెంకటేశరుసావికి"

"ఆయనక్కూడా పెట్టుకో. "

"అట్లాగే. పడుకో, బళ్ళో చేరాక వెళ్ళొద్దాం"

మరుసటి రోజు తండ్రీ కొడుకులు మున్సిపల్ స్కూలుకెళ్ళారు. ఆ వాతావరణమంతా రకరకాల పిల్లల్తో అప్పుడే పూచిన పూవుల్లా ముచ్చటగా వుంది. రంగురంగుల బట్టలతో వింత వర్ణాల సీతాకోక చిలుకల్లా సందడిగా వుంది. అంతమంది పిల్లల్ని, అంత పెద్ద స్కూలును తారకరామారావు కళ్ళు విప్పార్చుకుని చూస్తుండిపోయాడు. ఆరవ తరగతిలో చేర్పించి ఆ నెలకు రెండు రూపాయల ముప్పావలా జీతం కట్టేసి రామయ్య కొడుకును వెంటబెట్టుకుని ఇంటికొచ్చేసాడు.

తండ్రి చెప్పినట్టే ఒక వారం రోజులు బెరుకుగా వున్నా కొత్త వాతావరనంలో తేలికగా సర్దుకుపోగలిగాడు. దబ్బపండులాంటి నిమ్మకూరి చిన్నాడు క్లాసులో అందరికీ ప్రత్యేక ఆకర్షణ మారాడు. కొద్ది రోజుల్లోనే తారకరాముడి బెంచీలో కూర్చునే ముగ్గురితో స్నేహం ఏర్పడింది. వారే యనమలకుదురుకు చెందిన ధనేకుల బుచ్చి వెంకటక్రిష్ణయ్య చౌదరి, మోహనరావు, భీమారావు. రోజూ స్నేహితులు ముగ్గురు కలిసి స్కూలుకు వెళ్తున్నారు. రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. కొత్తవాతారణానికి బాలరాముడలవాటు పడుతున్నాడు. నిమ్మకూరులో పెద్ద కొడుకు లేని లోటు దంపతులిద్దరినీ బాధిస్తున్నది. ఎంత మనసు సరిపెట్టుకోవాలన్నా వెంకట్రావమ్మకి సాధ్యం కావడంలేదు. ముద్దులు మూటగట్టే కొడుకు ముఖమే గుర్తుకు వస్తున్నది. దానికితోడు చిన్నాయన అల్లరి మరీ పెరిగింది. అన్నభయంతో అంతంతమాత్రంగా వుండే త్రివిక్రముడికి ఇప్పుడు అదుపులేకుండా పోయింది. లక్ష్మయ్యకి పనిభారం పెరగడంతో చికాకు ఎక్కువయింది. ఇంట్లో చంద్రమ్మలేని లోటు వెంకట్రావమ్మకి తెలియవచ్చింది.

ఆ పరిస్థితుల్లో

లక్ష్మయ్య ఆ మధ్య మంచి పొలం బేరానికొచ్చిందని, దగ్గర డబ్బులేకపోయినా అప్పుచేసి కొన్నారు. పంటలో తీరుద్దామనుకుంటే ఆయేడుకాయేడు వెసులుబాటు కాకపోవటం, నెలనెలా డబ్బు బెజవాడ పంపాల్సిరావటం. దీనితో బాకీ తీరకపోగా తామరవ్యాధిలా మరింత పెరుగుతూ వచ్చింది. ఆ విషయాలేవీ రామయ్యకి తెలీదు. తెలిసినా ఆయన చేయగలిగిందేముంది. నెలనెలా యాభైరూపాయలు తెచ్చుకోవటం. కొడుక్కు కట్టాల్సిన రెండురూపాయల ముప్పావలా కట్టేయటం, మిగిలిన దానితో కడుపులో చల్లకదలకుండా హాయిగా కాలక్షేపం చెయ్యటం. బాలరాముడికి ఇంటిపక్కనే స్కూలు అవటం వలన నడిచిపోవటం ఇబ్బందిలేదు కానీ, ఎటొచ్చీ కాలగతిలో వచ్చే మార్పులే ఊహించడం కష్టం. అనుకున్నవి అనుకున్నట్టు జరిగితే మనిషి అహంకారానికి అడ్డేముంది. మనకు తెలియని, మనకందుబాటులో లేని అదృశ్య శక్తి ఒకటుంది కదా. దాని చేతిలో చిక్కినప్పుడు మన నిస్సహాయత, అల్పత్వం గుర్తుకొస్తాయి.

అనుకోకుండా ఆ సంవత్సరం ధాన్యం ధర పడిపోయింది. పదకొండు రూపాయలుండే బస్తా ధాన్యం ధర రెండున్నర రూపాయలకు దిగిపోయింది. దాంతో పొలం ధర వూహించనంత తగ్గిపోయింది. ఈ సంఘటనతో లక్ష్మయ్య మానసికంగా కుంగిపోయాడు. తండ్రినుంచి పంచుకున్న పధ్నాలుగెకరాల ఎనభై సెంట్లు ధరలు పడిపోగానే అప్పులవాళ్ళు డబ్బు గురించి అడగకపోయినా పలకరించటం ఎక్కువయింది. అభిమానవంతుడయిన లక్ష్మయ్యకిది తలవంపులుగా తోచింది. బాకీ పూర్తిగా తీర్చేయాలని నిర్ణయించుకున్నారు. పొలం బేరం పెట్టారు. ధరలు లేకపోయినా లక్ష్మయ్య ఏమాత్రం జంకలేదు. ఆస్తిపోయినా ఆత్మగౌరవం మిగిలితే చాలనుకున్నాడు. పందొమ్మిదెకరాల పొలం బాకీకి బలిపెట్టాల్సివచ్చింది. అప్పులు తీరాయి కానీ ఆనందం ఏది? పోగొట్టుకున్న పొలం శూన్యం మిగిలింది.

దేశానికి వెన్నుముక అయిన రైతుకు వెన్నుపూస విరిగిపోయింది.

అందరికి అన్నంపెట్టే అన్నదాతకు అన్నం కరువయ్యే పరిస్థితి వచ్చింది.

అప్పుడూ ఇప్పుడూ రైతుల కష్టాలూ కన్నీళ్ళూ ఒకటే. చేలో చేటడు, బానలో ముంతెడు సామెతే. నమ్ముకున్న భూమిని అమ్ముకోవాలంటే రైతుకు బిడ్డనమ్ముకున్నంత బాధ.

అందులో లక్ష్మయ్యలాంటి వాళ్ళకు నేలతల్లే సర్వస్వం. కష్టమొచ్చినా, సుఖమొచ్చినా మౌనంగా చెప్పుకునే ప్రియనెచ్చెలి భూమాతే. ఆయన ఎంతగా కుంగిపోయారంటే వారం రోజుల దాకా లేవలేకపోయారు. భార్య బలవంతం మీద ఏదో నంజడం, మెదలకుండా పడుకోవడం. వెంకట్రావమ్మ దిగులుతో బాగా చిక్కిపోయింది. ఆమెకు మాత్రం తన పెద్దకొడుకు ఇల్లు విడిచిపోవటమే ఈ అనర్థాలకు మూలమన్న నమ్మకం ఏర్పడింది.

చౌదరి ఇంట్లో పెద్దవాళ్ళిద్దరూ తెగబాధపడిపోయారు. చెమటోడ్చి సంపాదించిన నేల విడిట్టా అమ్ముకున్నాడేంటి? వేరుపడి సాధించిన గొప్పేముంది. తండ్రి ఇచ్చింది పోగొట్టుకోవటం తప్పు అని వాళ్ళనుకుంటే, అన్నదమ్ములు మాత్రం 'తగిన శాస్తి జరిగిందిలే' అని అన్నట్టుగా తెలిసింది. అది లక్ష్మయ్యకి మరింత బాధనిపించింది. ఒక్క చేతిమీద అంత ఆస్తిని పెంచుకుంటూ వచ్చాడు. కాలం కలిసి రాక తనదనుకున్న దాన్ని నిలబెట్టుకోలేకపోయాడు. అందులో తన తప్పేముంది అని మనిషి ఒకటే మథనపడ్డాడు. ఆయన మానసికంగా ఎంత దెబ్బతిన్నారంటే ఉమ్మడి పొలంలో ఆయనకు మిగిలిన మూడెకరాల 80 సెంట్లకు గట్టేయటానికి వెళ్ళి, అంత బలమైన మనిషి చిన్న మట్టిపెళ్ళ ఎత్తలేక నిస్సహాయంగా కూర్చుండిపోయాడు. 'సిరి తా పోయిన పోవును కరిమింగిన వెలగపండురీతి' అన్నట్టు ఎనభై ఎకరాల ఆసామి ఇరవయ్యెకరాలకు దిగి చివరకు మూడెకరాల రైతుగా మిగిలాడు. పదిమందికి పెట్టిన చేయి పది గుప్పెళ్ళు ధాన్యాన్ని దాచుకోవాల్సి వస్తున్నది.

అప్పుల మాటెరుగని ఆడంబరం ఆర్థికలోటులో అణగి వుంటున్నది.

విధిచేతిలో అనంత వైభవాలే అంతరించిపోయాయి. దానిముందు లక్ష్మయ్యగారి పొలమెంత?

పరిస్థితి తల్లక్రిందయితే కుబేరుడు సైతం యాచకుడు కావాల్సిందే ఎన్నో నగ్నసత్యాలు.

పై ఆకులు క్రిందికి, క్రింది ఆకులు పైకి మారే కాలచక్రంలో తారకరాముడి కుటుంబం ఒక్కసారిగా తల్లకిందయింది. పూలమ్మే చోట కట్టెలమ్మే పరిస్థితి ఎదురయింది.

పొలం అమ్మిన రోజు ఊరి వారంతా కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నారు. ఒకరిద్దరు సంతోషించిన వాళ్ళు లేకపోలేదు.

కన్నీళ్ళు ఒకరి కళ్ళను చెమ్మగిల చేస్తే అవే కన్నీళ్ళు మరొకరి పెదవులను వెలిగిస్తాయి. ఇదీ లోకం తీరు. అంతే.

తారకరాముడి ఆరో తరగతి పరీక్షలయిపోయాయి. ఉత్సాహంతో రామయ్య కుటుంబం శలవులకు నిమ్మకూరు వచ్చారు. వచ్చేటప్పుడు దారిలో తమ్ముడిపొలంలో వేరే వాళ్ళు గట్లు కట్టడం చూసాడు. కొడుకును, భార్యను ముందుకు నడవమని, ఆయన పొలవైపు వెళ్ళాడు. ఎప్పుడూ పొలాన్ని అంటిపెట్టుకుని వుండే తమ్ముడు ఈ రోజు కనపడకపోవటం ఆశ్చర్యంగా వున్నది. అక్కడ గట్టేస్తున్నాయన్ని చూస్తూ-

"ఏంటి రత్తయ్యా! నువ్వున్నావు, మా తమ్ముడేడి?"

"నువ్వా రామయ్యన్నా లచ్చయ్య ఉమ్మడి పొలం కాడున్నాడు."

"నీ పొలంలో చేసుకోక మా పొలంలో చేస్తున్నావేంటి?" రామయ్య అనుమానంగా అడిగాడు.

"అన్నా! నీకీ సంగతి నిజంగా తెలవదా?

"ఏ సంగతి?" ఆయన కంఠంలో ఆందోళన.

ఆ విషయం ముందుగా తనే చెప్పాల్సివచ్చినందున రత్తయ్యకి బాధనిపించింది.

"అదే మన లచ్చయ్య ఈ పొలం, ఇంకా దచ్చిణాది పొలం అంతా అమ్మేసాడుగా"

ఆ మాటినగానే రామయ్య ఒళ్ళు చల్లబడ్డట్టయింది. అంత మనిషి నిలబడలేక గట్టుమీద కూలబడ్డాడు.

"రత్తయ్యా! నువ్వు చెప్పేమాట నిజవేనా. అంతా అమ్ముకోవాల్సిన పరిస్థితి ఎందుకొచ్చింది. మాట మాత్రం నాతో అన్లేదు. నేనేమి చెయ్యలేననేగా" సోకు రామయ్య కళ్ళలో మొట్టమొదటిసారిగా నీళ్ళు. తనలో తనే ఏదో గొణుక్కుంటూ ఇంటిదారి పట్టాడు.

ఇంటి దగ్గర పరిస్థితి చాలా దయనీయంగా వున్నది. అక్కచెల్లెళ్ళిద్దరూ ఏడ్చుకుంటుంటే పిల్లలిద్దరూ బిక్క మొగాలతో చూస్తున్నారు. మరదలిని చూస్తుంటే ఆయనకు కడుపులో ప్రేగు కదిలినట్లయింది. ఈ చేతుల మీద ఎత్తి పెంచాడు. తనే పెళ్ళిచేసాడు. ఎప్పుడూ పసుపు కొమ్ములా కళకళలాడుతుంటే మరదలు నల్లబడింది. ముఖం పీక్కుపోయి, నలిగిపోయిన చీరెలో ఎన్నో లంఖణాలు చేసినట్లుగా కనిపిస్తున్నది. ఆమె కూర్చున్న చోటుకు పైన గోడ మీద మరదలు, పిల్లలు కలిసి దిగిన ఫోటో కనిపించింది. దాన్ని చూడగానే ఆనాటి సంఘటన గుర్తుకొచ్చింది.

ఆ రోజు తనే మొదటిసారిగా బందరునుండి ఫోటోగ్రాఫరును తీసుకొచ్చాడు. ఊరు ఊరంతా ఇంటిదగ్గరే వున్నారు. పిల్లల కోలాహలం, పెద్దల ఆరాటం, ఫోటోగ్రాఫరు ఆర్భాటం. అందరూ అడగటమే. ఆ పెట్టె ఏంటని? మన బొమ్మలు తీసేదని చెబితే.

మనం అందులో ఎట్టా పడతావని అమాయకంగా అడిగితే తనకెంత నవ్వొచ్చిందో.

ఈలోపు మరదలు ఒంటెడు నగలతో జరీపట్టు చీరకట్టుకుని ఇద్దరు కొడుకులనీ దొరబాబుల్లా అలంకరించి చెరోపక్కన పెట్టుకుని మహారాణిలా ఫోటో దిగింది. తారకరాముడెంత దర్జాగా కూర్చున్నాడు కాలుమీద కాలేసుకుని. ఆ రోజు ఎంత సంబరం. ఈ రోజు అన్నీ పోగొట్టుకున్న దానిలాగా తయారయింది. ముద్దబంతిలా వుండే మరదలు వడలిన కాడలా చిక్కిపోయింది. ఆ జుట్టు దువ్వి ఎన్నాళ్ళయ్యిందో అన్నట్లు తలంతా రేగిపోయింది. వేరుకాపురం పెట్టి వీళ్ళు తప్పు చేశారా అనే భావం ఆయనకు కలిగింది.

రామయ్య ఉమ్మడి పొలం దగ్గరకెళ్ళేసరికి చెట్టుక్రింద దిగాలుగా కూర్చున్న తమ్ముడు కనిపించాడు. అన్నను చూడగానే లక్ష్మయ్య తలొంచుకున్నాడు. ఆ దృశ్యం చూసేసరికి రామయ్యకి ఎక్కడలేని దుఃఖం వచ్చింది. తనలో తానే సంబాళించుకుని తమ్ముడి భుజం మీద చెయ్యేసి ఇంటికి తీసుకొచ్చాడు.

ఇక తారకరాముడి విషయానికొస్తే ఆ పసిమనసు పడే వేదన ఎవరు గ్రహించగలరు? ఏదో తెలియని బాధ, మాటిమాటికీ చాటుగా వెళ్ళి కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటున్నాడు. కన్న తల్లిదండ్రులను చూస్తుంటే ఏదో చేసి వాళ్ళ బాధ పోగొట్టాలనే ఆరాటం. చదువు మానేసి తండ్రికి సాయంగా పనిచేస్తానని చెప్పాలనిపిస్తుంది. కానీ రామయ్య ఒప్పుకోడనే భయం. ఏం చెయ్యాలో, చెప్పాలో తెలియక పెరట్లో మంచం మీద పడుకుని ఆలోచిస్తూనే నిద్రపోయాడు.

అందరి మనసుల్లో బాధను తెలియజేస్తూ రాత్రి రానే వచ్చింది. ఆరిపోతున్న ఆశలా దీపం ఎక్కడో మినుకుమినుకు మంటున్నది. నిద్రపోతున్న కొడుకుని లేపి ఇంత అన్నం తినిపించి రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని మంచం మీదికి చేరాడు రామయ్య. ఇదివరకటిలా వీధంతా వినబడేటట్టు పద్యాలు పాడలేదు. గుండెకు ఏదో అడ్డుపడ్డట్టయ్యింది. కళ్ళముందు భవిష్యత్తు అంధకారంలా కనిపిస్తున్నది. ధరలు తగ్గిపోయిన ఈ పరిస్థితుల్లో పండే ధాన్యమెంత? వున్న పొలానికి వచ్చే ఆదాయమెంత? ముందెట్లా గడవాలి? కొడుకును గురించి ఎన్ని ఆశలు పెట్టుకున్నాడు. తనకా వయస్సు పైబడుతున్నది. ఇన్నాళ్ళూ జీవితాన్ని గురించి ఆలోచించాల్సిన అవసరం కలగలేదు. అసలు వస్తుందని కూడా అనుకోలేదు. ఒక్క పనీ చేతకాదు. కళ్ళముందు తల్లి ముఖం కనిపించింది. ఈ కాస్తా పోతే ఎట్టా బతుకుతావురా' అనే ఆమె మాటలు గుర్తొచ్చాయి. ఇప్పుడు తను చేయవలసిందేమిటి? నడి సముద్రంలో వున్న ఈ కుటుంబాన్ని ఎలా ఆదుకోవాలి? తొలిసారిగా ఆయనకు బాధ్యతనేది తెలియవచ్చింది. కొడుకును చదివించుకోవాలి. బెజవాడలో తన కుటుంబాన్ని పోషించుకోవాలి. ఏం చెయ్యాలి? కానీ ఏదో చెయ్యాలి.

ఒక నిర్ణయానికొచ్చాక మనసు కొంత తేలికపడ్డట్టయ్యింది. దానికి గుర్తుగా మూతపడ్డ కనురెప్పల మాటున సమస్యలు తాత్కాలికంగా సర్దుకుపోయాయి.

(కొనసాగింపు వచ్చేనెలలో)

Post your comments